

STATUS PRAWNY PROSUMENTA ODNAWIALNYCH
ŹRÓDEŁ ENERGII W WYBRANYCH ASPEKTACH
PRAWA KRAJOWEGO ORAZ PRAWA WTÓRNEGO
UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE DYREKTYWY
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE)
2018/2001 Z DNIA 11 GRUDNIA 2018 ROKU W SPRAWIE
PROMOWANIA STOSOWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ
ODNAWIALNYCH

Karolina Świeca

Wydział Prawa i Nauk Społecznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8261-2737>
e-mail: kswieca608@gmail.com

Abstrakt: Temat przewodni artykułu stanowi analiza koncepcji demokracji energetycznej, której podstawowym elementem są prosumenci OZE. Co więcej nie sposób opisywać zalet, nie wspominając o wadach występujących na tej płaszczyźnie, które również zostały poruszone przez autora. Celem artykułu jest ukazanie złożoności definicji prosumenta w prawie krajowym i wtórnym UE, a tym samym problematyki związanej z regulacją praw oraz obowiązków, występujących na płaszczyźnie prosumenckiej.

Słowa kluczowe: prosument, bezpieczeństwo energetyczne, odnawialne źródła energii, demokracja energetyczna, polityka energetyczna

WPROWADZENIE

Aktualnie na polskim, jak i europejskim rynku energii zachodzą nieuniknione zmiany, polegające na stopniowym odchodzeniu od centralnie zarządzanych elektrowni, wytwarzających energię, a napędzanych paliwami kopalnymi w kierunku demokracji energetycznej, której nieodłącznym elementem jest prosument odnawialnych źródeł energii. Nikłość, wyczerpywalność, a tym samym nieodnawialność to cechy charakteryzujące kopalne źródła energii. Alternatywą stają

się odnawialne surowce energetyczne. Jednakże „projekty OZE są zazwyczaj kapitałochłonne, a w przypadku dużych instalacji wymagają również długiego czasu przygotowania i budowy. Z tego względu dla dalszego rozwoju OZE niezbędne są nie tylko stabilne warunki finansowe, lecz także powszechna akceptacja społeczna” [Polski Komitet Energii Elektrycznej... 2018].

Termin prosumer (ang. *prosumer*) po raz pierwszy został użyty przez amerykańskiego pisarza Alvina Tofflera w książce *Trzecia fala* (oryg. *The third wave*) pod koniec lat 80. XX wieku [Kotler 1986: 510–513]. Prosumer stanowi połączenie słów: producent i konsument. Zatem to podmiot zaangażowany w produkcję, jak i konsumpcję energii na własne potrzeby. Prosumenci odnawialnych źródeł energii (dalej: OZE) stanowią podstawę funkcjonowania polityki energetycznej państwa, która powinna wyraźnie odnosić się do interesów odbiorców i prosumentów energii. W pojęciu „polityka energetyczna” mieści się kolejne, mianowicie „demokracja energetyczna”.

Demokracja energetyczna to „system, w którym społeczeństwo w sposób aktywny uczestniczy w wyborze i budowaniu modelu energetycznego, mając nad nim kontrolę” [Szwed, Maciejewska 2013: 5]. Taka alternatywa, dzięki postępowi technologicznemu umożliwia produkcję oraz czerpanie przez społeczności lokalne, biznesowe, jak i osoby indywidualne z zasobów odnawialnej energii. Społeczeństwo staje się jednocześnie producentem i konsumentem, zapewnia to tym samym bezpieczeństwo energetyczne państwa. W Polsce jako jeden z pierwszych pojęciem demokracji energetycznej w znacznie szerszym zakresie zajął się Zespół Zielonego Instytutu we współpracy z przedstawicielami Fundacji Heinrich-Böll-Stiftung w Warszawie.

Od początku swego istnienia polski sektor energetyki był powiązany z kopalnymi źródłami energii, w tym najmocniej z węglem kamiennym i brunatnym. Tendencja ta na przestrzeni lat ulega zmianom, szczególnie od początku XXI wieku. Władze oraz obywatele Rzeczypospolitej stają się coraz bardziej świadomi potrzeb zmian w sektorze energetycznym. Dzieje się to głównie na skutek polityki klimatyczno-energetycznej prowadzonej przez Unię Europejską (dalej: UE). Technologie OZE zdobywają na popularności wskutek spadku kosztów ich budowy oraz eksploatacji, jak również dzięki aktywnym uczestnictwie obywateli na rynku energii. Bezpieczeństwo energetyczne zapewnia stabilizację gospodarczą państwa. Centralnie zarządzane elektrownie napędzane paliwami kopalnymi, wytwarzające energie stają się współcześnie staromodne, nieopłacalne ekonomicznie i dlatego odchodzą do przeszłości. „Zmiany w miksie energetycznym będą przebiegały w coraz większym stopniu w wyniku gry rynkowej. Może to oznaczać stopniowe odchodzenie od pełnej kontroli własnościowej nad infrastrukturą energetyczną przez spółki Skarbu Państwa w kierunku kontroli funkcjonowania tej infrastruktury przy udziale firm prywatnych. Nie musi to jednak oznaczać ograniczenia roli firm energetycznych, ale raczej zajęcia przez nie na nowo rozpoznanych nisz rynkowych w kraju i zagranicą” [Czyżak, Hetmański, Szpor 2019: 6].

Między innymi w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Japonii czy Australii obserwuje się zjawisko stopniowego wdrażania się społeczeństwa w energetyczny model prosumencki. Mimo iż liczba prosumentów odnawialnych źródeł energii stale rośnie, to rynek wciąż wymaga odpowiednich regulacji prawnych w tym zakresie, które pozwolą w jeszcze szerszym zakresie na rozwój segmentu prosumenckich instalacji OZE. Jednak w Polsce wciąż liczba prosumentów jest o wiele mniejsza niż w krajach zachodnich. Przyczyny tego należy upatrywać w braku jednolitych regulacji unijnych oraz problemach, jakie powstają przy ich implementacji do prawa krajowego.

Celem niniejszej publikacji jest ukazanie złożoności definicji prosumenta w prawie krajowym i wtórnym UE, a tym samym problematyki związanej z regulacją praw oraz obowiązków, występujących na płaszczyźnie prosumenckiej przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego. Analiza treści posłużyła do opisu szeroko rozumianej demokracji energetycznej, będącą fundamentem modelu prosumenckiego, a także zastosowana została metoda instytucjonalno-prawna, która wraz z metodą porównawczą wykazały powiązanie między poszczególnymi instytucjami.

STATUS PRAWNY PROSUMENTA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII W MYŚL USTAWY O ODNAWIALNYCH ŹRÓDŁACH ENERGII (DALEJ: U.O.Z.E.)

Zarówno pojęcie „prosument”, jaki i „prosumeryzm energetyczny” nie są rozumiane jednoznacznie, ponieważ brakuje jednej, a tym samym uniwersalnej definicji tych terminów. Notabene pojęcie prosumenta może być rozumiane znacznie szerzej, jednakże na potrzeby niniejszego artykułu zakres przedmiotowy tegoż pojęcia sprowadza się do wykorzystania odnawialnych tzn. niekopalnych źródeł energii.

W polskim ustawodawstwie definicja legalna pojęcia prosumenta po raz pierwszy pojawiła się dawnym brzmieniu ustawy o odnawialnych źródłach energii. Obecnie zgodnie z brzmieniem art. 2 pkt. 27a Ustawy o odnawialnych źródłach energii z dnia 20 lutego 2015 r. [u.o.z.e., poz. 1378] – prosument energii odnawialnej oznacza „odbiorcę końcowego wytwarzającego energię elektryczną wyłącznie z odnawialnych źródeł energii na własne potrzeby w mikroinstalacji, pod warunkiem że w przypadku odbiorcy końcowego niebędącego odbiorcą energii elektrycznej w gospodarstwie domowym, nie stanowi to przedmiotu przeważającej działalności gospodarczej określonej zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej”¹. Powyższy termin „odbiorca końcowy” został określony w art. 3 pkt 13a ustawy

¹ Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 459.

Prawo energetyczne (dalej: u.p.e.)² i obejmuje szerokie grono podmiotów, mianowicie prosumentem energii odnawialnej mogą być zarówno indywidualne osoby fizyczne, które wytwarzają energię elektryczną na cele związane z gospodarstwem domowym, jak i osoby prawne, prowadzące działalność gospodarczą.

Nie sposób omawiać statusu prawnego prosumenta odnawialnych źródeł energii bez przybliżenia zakresu pojęciowego odnawialnego źródła energii. Mianowicie zgodnie z art. 2 pkt. 22 u.o.z.e. są to odnawialne, niekopalne źródła energii obejmujące energię wiatru, energię promieniowania słonecznego, energię aerothermalną, energię geothermalną, energię hydrothermalną, hydroenergię, energię fal, prądów i pływów morskich, energię otrzymywaną z biomasy, biogazu, biogazu rolniczego oraz z biopłynów³.

Natomiast w dawnym brzmieniu ustawy o odnawialnych źródłach energii zdefiniowano prosumenta jako odbiorcę końcowego dokonującego zakupu energii elektrycznej na podstawie umowy kompleksowej, wytwarzającego energię elektryczną wyłącznie z odnawialnych źródeł energii w mikroinstalacji w celu jej zużycia na potrzeby własne, niezwiązane z wykonywaną działalnością gospodarczą regulowaną ustawą z dnia 6 marca 2018 roku – Prawo przedsiębiorców. Obecne brzmienie definicji prosumenta jest skutkiem wejścia w życie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (dalej: dyrektywa 2018/2001)⁴, a także Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw⁵.

Aktualna definicja prosumenta energii odnawialnej zawarta w art. 2 pkt. 27a u.o.z.e. stanowi wyliczenie warunków, które dany podmiot musi łącznie spełnić, aby móc zostać nazwanym prosumentem energii odnawialnej. Po pierwsze, musi wytwarzać energię elektryczną wyłącznie z odnawialnych źródeł energii w mikroinstalacji⁶ i na własne potrzeby. Po drugie, ma obowiązek zawrzeć umowę kompleksową, na podstawie której będzie dokonywał rozliczeń z Operatorem Sieci Dystrybucyjnej (dalej: OSD). Po trzecie, podmiot ten musi być końcowym odbiorcą, tj. ma on zakaz wykorzystywania energii na potrzeby przesyłania, wytwarzania czy dystrybucji.

Warto podkreślić, iż wytwarzanie, a tym samym wprowadzanie do sieci energii elektrycznej przez prosumenta odnawialnych źródeł energii, a niebędącego

² Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1385.

³ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1378.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 roku w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, Dz.U.UE.L.2018.328.82.

⁵ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw, tj. Dz. U. 2022 r., poz. 1723.

⁶ Zgodnie z art. 3 pkt 19 u.o.z.e. „mikroinstalację stanowi instalacja OZE o łącznej mocy zainstalowanej nie większej niż 50 kW, przyłączoną do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kW albo o mocy osiągalnej cieplnej w skojarzeniu nie większej niż 150 kW, w której łączna moc zainstalowana elektryczna jest nie większa niż 50 kW”.

przedsiębiorcą w myśl ustawy Prawo Przedsiębiorców z dnia 6 marca 2018 r.⁷, nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu tejże ustawy (art. 4 ust. 8 u.o.z.e.). Stanowi to niewątpliwie zaletę, gdyż na prosumencie OZE nie ciążyą dodatkowe obowiązki jako wytwórcy energii. Oznacza to, że prosument taki podlega wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dalej: CEIDG). Jednocześnie z art. 3 ustawy o odnawialnych źródłach energii wynika, że do wytwarzania energii z odnawialnych źródeł energii przez prosumenta nie jest wymagana koncesja, gdy wytwarzanie energii elektrycznej następuje w mikroinstalacji; w małej instalacji; wyłącznie z biogazu rolniczego, w tym w kogeneracji w rozumieniu art. 3 pkt. 33 ustawy Prawo energetyczne; wyłącznie z biopłynów. Warto zaznaczyć również, iż na prosumencie OZE nie ciąży obowiązek, aby instalacja OZE, za pomocą której wytwarza energię stanowiła jego własność i dlatego też ma on prawo korzystać z instalacji OZE wdzierżawionej. Jednakże definicja prosumenta zawarta w u.o.z.e. zawiera pewne ograniczenia, m.in. że działalność prosumencka odnawialnych źródeł energii jest ograniczona jedynie do wytwarzania energii elektrycznej.

PROSUMENT ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII A KONSUMENT ENERGII

Fundamentem, na którym opiera się ochrona konsumentów, jest niewątpliwie art. 76 Konstytucji RP: „Władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa”⁸. Jak słusznie zaznacza M. Florczak-Wątor, „realizacja wymaga od władz publicznych podejmowania działań pozytywnych realizujących tę ochronę, a nie jedynie działań negatywnych, których istotą jest powstrzymanie się od naruszeń praw trzech kategorii osób” [Florczak-Wątor 2021: 251–252].

Warto również podkreślić, iż powyższy art. 76 był również przedmiotem orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 21 kwietnia 2004 r. zaznaczył, że „ochrona konsumenta nie jest działaniem o charakterze protekcyjnistyczno-paternalistycznym, lecz zmierza do zabezpieczenia interesów słabszego uczestnika rynku, którego wiedza i orientacja są – w porównaniu do profesjonalnego partnera (sprzedawcy, usługodawcy) – ograniczone”⁹.

Jak wskazano bowiem już w pierwszym w Polsce programie polityki konsumenckiej na lata 1998–1999 – polityka konsumencka powinna być realizowana w konkretnych płaszczyznach: legislacyjnej (wyrażającej się w konstruowaniu prawnych norm, służących ochronie konsumentów); instytucjonalnej (tworzenie

⁷ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo Przedsiębiorców, tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 162.

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U., nr 78, poz. 483.

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 kwietnia 2004 r. sygn. akt K 33/03, Dz.U. 2004 nr 109, poz. 1160.

infrastruktury organizacyjnej); inspekcyjno-kontrolnej (badanie przestrzegania praw nabywców); sądowej oraz przedsądowej (będącej środkiem dochodzenia swych roszczeń przez konsumentów); informacyjno-edukacyjnej (wspomagającej szerzenie wiedzy i wzrost świadomości konsumenckiej [*Program polityki konsumenckiej...* 2012: 100–109]).

Pomimo iż termin „prosument” stanowi połączenie słów – konsument i producent, to działalność prosumencka może być prowadzona przez znacznie szerszy krąg podmiotów niż w tradycyjnym, prawnym rozumieniu pojęcia „konsument”, ponieważ zgodnie z definicją zawartą w Kodeksie cywilnym (dalej: k.c.) z dnia 23 kwietnia 1964 r.: „Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”¹⁰. Zatem definicja prosumenta zawarta w ustawie o OZE słusznie została uregulowana szerzej i trafnie nie odwołuje się do pojęcia konsumenta energii, zawartego w ustawie Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 r., a rozumianego, jako „odbiorcę końcowego, dokonującego zakupu paliw lub energii na własny użytek; do własnego użytku nie zalicza się energii elektrycznej zakupionej w celu jej magazynowania lub zużycia na potrzeby wytwarzania, przesyłania lub dystrybucji energii elektrycznej oraz paliw gazowych zakupionych w celu ich zużycia na potrzeby przesyłania, dystrybucji, magazynowania paliw gazowych, skraplania gazu ziemnego lub regazyfikacji skroplonego gazu ziemnego”¹¹. Warto zaznaczyć, iż na mocy ustawy Prawo energetyczne został powołany Prezes Urzędu Regulacji Energetyki do realizacji zadań z zakresu regulacji gospodarki paliwami i energią oraz promowania konkurencji, który jest centralnym organem administracji rządowej RP¹², co dodatkowo potęguje znaczenie udziału konsumentów energii na rynku.

Pomimo odmiennych regulacji w zakresie definicji legalnej prosumenta i konsumenta w Ustawie o OZE i ustawie Prawo energetyczne istnieje pomiędzy nimi istotne powiązanie normatywne. Mianowicie wprowadzają do polskiego prawa wiele uregulowań, mających zagwarantować prosumentom prawa o charakterze konsumenckim. W szczególności w zakresie systemu rozliczeń w postaci net-meteringu, w odniesieniu do prosumenta odnawialnych źródeł energii, będącego konsumentem w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny stosuje się przepisy o ochronie praw odbiorcy końcowego oraz przepisy dotyczące ochrony konsumenta¹³. Ponadto zgodnie z art. 6c ust. 1a ustawy Prawo energetyczne takiemu prosumentowi przysługuje prawo złożenia do przedsiębiorstwa energetycznego reklamacji dotyczącej przyłączenia instalacji odnawialnego źródła energii, rozliczania i dystrybucji energii w niej wytworzonej¹⁴.

¹⁰ Kodeks Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tj. Dz. U. 2022, poz. 1360.

¹¹ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1385.

¹² Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1385.

¹³ Port. art. 4 ust 7 oraz art. 40 ust. 1d Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1378.

¹⁴ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1385.

PROSUMENT ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII W MYŚL DYREKTYWY
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/2001 Z DNIA 11 GRUDNIA
2018 ROKU W SPRAWIE PROMOWANIA STOSOWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ
ODNAWIALNYCH

Ze względu na obowiązek implementacji prawa unijnego zgodnie z art. 288 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE)¹⁵ do prawa krajowego uregulowania zawarte w prawie krajowym są w znacznej mierze zgodne z tymi zawartymi w dyrektywie 2018/2001. Warto jednak podkreślić, że dyrektywy nie nakładają obowiązku ich implementacji wraz z literalną treścią, a zobowiązują państwo członkowskie do terminowego osiągnięcia celu w niej wskazanego. Dyrektywy stanowią instrument harmonizacji prawa. W odróżnieniu od rozporządzeń są skierowane do wszystkich bądź niektórych państw członkowskich. Ustanawiają one prawa oraz obowiązki w odniesieniu wyłącznie do tych państw.

Dyrektywa 2018/2001 wprowadza wiele uregulowań, które mają na celu wspierać prosumentów energii ze źródeł odnawialnych, jak również społeczności energetyczne. Zgodnie z definicją w niej przyjętą, prosument energii odnawialnej (ang. *renewables self-consumer*) to odbiorca końcowy działający w ramach swoich obiektów o określonych granicach lub, jeśli jest to dozwolone przez państwo członkowskie, w ramach innych obiektów, który wytwarza odnawialną energię elektryczną na własne potrzeby oraz który może magazynować lub sprzedawać samodzielnie wytworzoną energię elektryczną, pod warunkiem że w przypadku prosumenta energii odnawialnej, niebędącego gospodarstwem domowym, działania te nie stanowią jego podstawowej działalności handlowej lub zawodowej¹⁶. Definicja prosumenta OZE w myśl powyższej dyrektywy obejmuje również swym zakresem przedsiębiorców, którzy bezpośrednio nie zajmują się szeroko rozumianą energetyką. Oznacza to, iż prawo wtórne Unii Europejskiej odzwierciedla idee aktywnego angażowania obywateli w sektor energii, co wypełnia fundamenty działania szeroko rozumianej demokracji energetycznej oraz ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwom członkowskim. Do tej pory obywatele stanowili biernych konsumentów energii, jednak świadomość ciągle pogarszającego się środowiska naturalnego sprawia, że coraz częściej zaczynają aktywizować się w sferze produkcji i konsumpcji odnawialnych źródeł energii, stając się prosumentami OZE. Obecnie podkreśla się, że nowoczesna polityka prosumencka Unii Europejskiej powinna chronić prawa prosumentów za pomocą regulacji prawnych oraz stanowić gwarancję, iż przepisy chroniące prosumentów będą nadążać za zmianami gospodarczymi i społecznymi w szczególności na rynku odnawialnych źródeł energii.

¹⁵ Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE. C 326 z 26.10.2012.

¹⁶ Port. Art. 2 pkt 14 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 roku w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, Dz.U. UE. L.2018.328.82.

Dokując zestawienia regulacji, zawartych w dyrektywie 2018/2001 i ustawie o OZE, warto podkreślić, iż przepisy unijne nie określają parametrów ani rodzajów instalacji OZE, służących do wytwarzania energii elektrycznej, jednakże polski ustawodawca wyraźnie wskazał ograniczenia w tym zakresie, przewidując wytwarzanie energii elektrycznej w mikroinstalacjach. Zważywszy na popularyzację produkcji energii elektrycznej za pomocą instalacji fotowoltaicznych, uzasadnione byłyby zmiany w uregulowaniach legislacyjnych w zakresie dopuszczalnej mocy dla mikroinstalacji. Rozwiązanie to pozwoliłoby na rozwój sektora prosumenckiego, a jednocześnie przyczyniłoby się do osiągnięcia celu zawartego w Krajowym Planie dla Energii i Klimatu na lata 2021–2030, jakim jest zwiększenie procentowego udziału OZE do 21–23% w końcowym zużyciu energii elektrycznej brutto [Ministerstwo Aktywów Państwowych 2019]. Ponadto według obowiązujących przepisów krajowych wyprodukowana przez prosumenta energia elektryczna może być zużyta jedynie na potrzeby własne lub wprowadzona do sieci oraz rozliczona wraz z zastosowaniem systemu opustów. Jednakże słuszną wydaje się w tym zakresie harmonizacja z dyrektywą 2018/2001 ze względu na potrzeby rynkowe, związane z zastosowaniem magazynów energii [Kuchmacz, Mika 2018: 10]. Warto zaznaczyć, iż równie prawidłowe jest uregulowanie zawarte w tejże dyrektywie, dotyczące uregulowania pojęcia „działający grupowo prosumenci energii odnawialnej” (dalej: prosument zbiorowy), oznaczające grupę co najmniej dwóch działających wspólnie prosumentów energii odnawialnej, zlokalizowanych w tym samym budynku lub budynku wielomieszkaniowym¹⁷, gdyż większość obywateli zamieszkuje budynki wielorodzinne, a tym samym nie posiadają oni niezbędnej powierzchni dla instalacji własnego źródła OZE. Umożliwiłoby to jednocześnie współdziałanie prosumentów, a tym samym zniwelowanie bariery uniemożliwiającej mieszkańcom budynków wielorodzinnych zostanie prosumentem energii odnawialnej.

Poszerzaniu popularności modelu prosumeryzmu mają również sprzyjać liczne wyliczenia praw, które również znalazły swój wyraz w art. 21 dyrektywy 2018/2001. Zgodnie z nim prosumenci energii odnawialnej, działający samodzielnie lub za pośrednictwem koncentratorów, mają prawo:

- do wytwarzania energii odnawialnej, również na własne potrzeby, przechowywać i sprzedawać swoje nadwyżki produkcji odnawialnej energii elektrycznej, w tym przez umowy zakupu odnawialnej energii elektrycznej, za pośrednictwem dostawców energii elektrycznej i przez ustalenia w zakresie partnerskiego (*peer-to-peer*) handlu, jednocześnie nie podlegając odnośnie do energii elektrycznej, którą pobierają z sieci lub którą do sieci wprowadzają – dyskryminacyjnym lub nieproporcjonalnym procedurom oraz opłatom i opłatom sieciowym nieodzwierciedlającym kosztów, jak i odnośnie do samodzielnie wytworzonej energii elektrycznej

¹⁷ Port. Art. 2 pkt 15 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 roku w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, Dz.U. UE. L.2018.328.82.

- ze źródeł odnawialnych pozostającej w ich obiektach – dyskryminacyjnym lub nieproporcjonalnym procedurom oraz wszelkim opłatom;
- eksploatować oraz instalować systemy magazynowania energii elektrycznej połączone z instalacjami wytwarzającymi odnawialną energię elektryczną na własny użytek bez podlegania jakimkolwiek podwójnym opłatom, w tym opłatom sieciowym za zmagazynowaną energię elektryczną pozostającą w ich obiektach;
 - zachować swoje prawa i obowiązki jako odbiorcy końcowi;
 - otrzymywać wynagrodzenie, w stosownych przypadkach również z systemów wsparcia, za samodzielnie wytworzoną odnawialną energię elektryczną, którą wprowadzają do sieci, odzwierciedlające wartość rynkową tej energii elektrycznej i mogące uwzględnić jej długoterminową wartość dla sieci, środowiska i społeczeństwa¹⁸.

Jednakże są to minimalne ramy regulacji, w wyniku czego państwa członkowskie Unii Europejskiej posiadają swobodę unormowań zasad oraz przepisów, mających na celu rozpowszechnianie założeń prosumenckich.

Nowelizacja ustawy o OZE w związku z realizacją dyrektywy 2018/2001 wprowadziła nie tylko zmiany zawarte w definiowaniu prosumenta, lecz także w kwestii dotyczącej działań legislacyjnych w zakresie promocji rozwoju działalności prosumenckiej. Zaangażowanie prosumentów OZE w rozwój sektora energetycznego jest fundamentem polityki energetycznej Unii Europejskiej, która dąży do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Dyrektywa 2018/2001 wymaga, aby państwa członkowskie stworzyły ramy prawne sprzyjające rozwojowi energetyki obywatelskiej. Wzrost konkurencji na rynku energii, w dłuższej perspektywie czasowej zaowocuje spadkiem cen, co wzmocni bezpieczeństwo energetyczne. Władze Rzeczypospolitej widzą potrzebę rozwoju prosumeryzmu i świadczą o tym wiele projektów promujących odnawialne źródła energii. Wśród nich można wyróżnić projekt Polityki Energetycznej Polski (PEP) do 2050 r., autorstwa Ministerstwa Gospodarki, z sierpnia 2015 r. [Ministerstwo Gospodarki, *Projekt...* 2015], gdzie wyraźnie wskazano, jako jedno z głównych założeń, rozwój energii prosumenckiej oraz rozwój inteligentnych sieci energetycznych [Ministerstwo Gospodarki, *Projekt...* 2015]. Prawo krajowe i prawo unijne harmonizuje perspektywa rozwoju modelu prosumenckiego.

¹⁸ Por. Art. 21 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 roku w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, Dz.U. UE. L.2018.328.82.

KONKLUZJE

Reasumując, zastosowane metody badawcze posłużyły autorowi do wyciągnięcia następujących wniosków końcowych. Mianowicie, należy podkreślić, iż złożoność pojęcia „demokracja energetyczna” wynika z novum tegoż terminu. Aktualna sytuacja międzynarodowa wpływa na wiele aspektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym, to powoduje konieczność podejmowania natychmiastowych oraz zdecydowanych kroków, dlatego autor zakłada, że na przestrzeni kilku lat stanie się ono jednym z głównych tematów podejmowanych w dyskusji na arenie globalnej. Do tej pory obywatele stanowili jedynie biernych konsumentów. Model prosumencki zapewnia przede wszystkim korzyści społeczno-gospodarcze, pobudza lokalny rozwój, a także współpracę. Mimo iż obecnie Rzeczypospolita nie znajduje się wśród krajów, stanowiących prekursorów w dziedzinie OZE, to zmierza ona w stronę wzrostu udziału prosumentów odnawialnych źródeł energii, a tym samym energii odnawialnej.

Niewątpliwie należy zaznaczyć, że dotychczasowe rozwiązania prawne dotyczące prosumenta energii odnawialnej przyczyniły się do rozwoju ruchu prosumenckiego w Polsce. Jednak, aby nie dopuścić do stagnacji na tej płaszczyźnie, niezbędne jest wprowadzenie jednolitej polityki energetycznej oraz ujednoczenie prawa w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Zastosowanie metody instytucjonalno-prawnej pozwoliło ukazać problemy wynikające z implementacji prawa europejskiego, omówionego w niniejszej publikacji na podstawie dyrektywy 2018/2001, stanowią barierę dla rozwoju prosumeryzmu. Działania legislacyjne zmierzają w stronę promowania modelu prosumenckiego, jednak wydaje się to nadal niewystarczające. Przepisy skierowane do potencjalnych prosumentów, którzy mają się nimi stać w krótkim czasie, powinny wyraźnie nakreślać prawa, a także obowiązki, a jednak już sama definicja zawarta w ustawodawstwie, mianowicie ustawie OZE powoduje komplikacje. Niezbędna wydaje się harmonizacja polskiego ustawodawstwa z prawem unijnym, a w szczególności z dyrektywą 2018/2001, gdyż może to stanowić punkt zwrotny w budowaniu modelu prosumenckiego oraz zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w Polsce.

Title: Legal Status of the Prosumer of Renewable Energy Sources in Selected Aspects of National Law and Secondary Law of the European Union on the Example of the Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Promotion of the Use of Energy from Renewable Sources

Abstract: The main theme of the article is the analysis of the concept of energy democracy, of which prosumers of renewable energy sources are an essential element. Moreover, it is impossible to describe the advantages without mentioning the disadvantages in this field, which have also been addressed by the author. The purpose of this article is to show the complexity of the prosumer concept in the national and indirect EU law, and thereby the problems related to the regulation of rights and obligations occurring at the prosumer level.

Keywords: prosumer, energetic safety, renewable energy sources, energy democracy, energy policy

BIBLIOGRAFIA

1. Czyżak P., Hetmański M., Szpor A. (2019), *Przyszły miks energetyczny Polski – determinanty, narzędzia i prognozy*, Warszawa, https://inostat.pl/wp-content/uploads/2020/05/INSTRAT_PIE-WP_6-2019.pdf [dostęp: 24.08.2022].
2. Florczak-Wątor M. (2021), *Art. 76. Ochrona konsumentów*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, LEX/el. 2021. DOI: <https://doi.org/10.12797/9788381383370.03>.
3. Kotler P. (1986), *The Prosumer Movement: A New Challenge for Marketers*, in *NA – Advances in Consumer Research*, t. 13, wyd. Richard J. Lutz, Provo, UT: Association for Consumer Research.
4. Kuchmacz J., Mika Ł. (2018), *Description of development of prosumer energy sector in Poland. Polityka Energetyczna — Energy Policy Journal*, wyd. 21, DOI: <https://doi.org/10.33223/epj/103683> [dostęp: 27.08.2022].
5. Szwed D., Maciejewska B. (2013), *Demokracja energetyczna*, wyd. I, Zielony Instytut, Warszawa.
6. Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE., C 326 z 26.10.2012.
7. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 roku w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, Dz.U. UE. L.2018.328.82.
8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U., nr 78, poz. 483.
9. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tj. Dz.U. 2022, poz. 1360.
10. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1385.
11. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw, tj. Dz. U. 2022 r., poz. 1723.
12. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, tj. Dz.U. 2022 r., poz. 1378.
13. Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 459.
14. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo Przedsiębiorców, tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 162.
15. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 kwietnia 2004 r. sygn. akt K 33/03, Dz.U.2004 nr 109 poz. 1160.
16. Ministerstwo Aktywów Państwowych, *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021–2030. Założenia i cele oraz polityki i działania*, Wersja 4.1 z dnia 18.12.2019. <https://www.gov.pl/web/klimat/krajowy-plan-na-rzecz-energii-i-klimatu> [dostęp: 15.08.2022].
17. Ministerstwo Gospodarki (2015), *Projekt Polityki energetycznej Polski do 2050 roku*, Wersja 0.6, Warszawa, https://www.gov.pl/documents/33372/436746/DE_projekt_PEP2050_2015-08-03.doc/57c5150f-f50e-e8a7-6b27-49c330ab9d4d [dostęp: 25.07.2022].
18. Polski Komitet Energii Elektrycznej (PKEE), *Stanowisko PKEE dotyczące przeglądu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2018/2001/UE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych*, <https://pkee.pl/aktualnosci/stanowisko-pkee-dotyczace-przegladu-dyrektywy-parlamentu-europejskiego-i-rady-2018-2001-ue-w-sprawie-promowania-stosowania-energii-ze-zrodel/> [dostęp: 25.07.2022].
19. *Program polityki konsumenckiej na lata 1998–1999*, (2012), „Przeгляд Rządowy”, nr 12.